

о. Севастіан СаболЧСВВ
МИР і ВІЙНА
та
ВАТИКАН

• Слово Доброго Пастыря •

Ч. 9/51

Нью Йорк, 18 січня 1951.

Книжечка о. С. Сабола ЧСВВ п. з. "Мир і війна та Ватикан" може бути друкована.

о. М. МАРКІВ, ЧСВВ, в. р.
Протоігумен

Ніщо не протицьє виданню.
Філадельфія, 25 січня 1951.

о. Др. ВАСИЛЬ МАКУХ
Епархіальний Цензор

Ч. 114/51.М.

Позволяється видати.
Філадельфія, 25 січня 1951.

† КОНСТАНТИН, в. р.
Епископ

Обкладинка роботи Я. Гніздовського

МИР І ВІЙНА ТА ВАТИКАН

Написав
о. Севастіян Сабол, ЧСВВ.

“СЛОВО ДОБРОГО ПАСТИРЯ”
Видавництво О.О. Василіян
в ЗДА

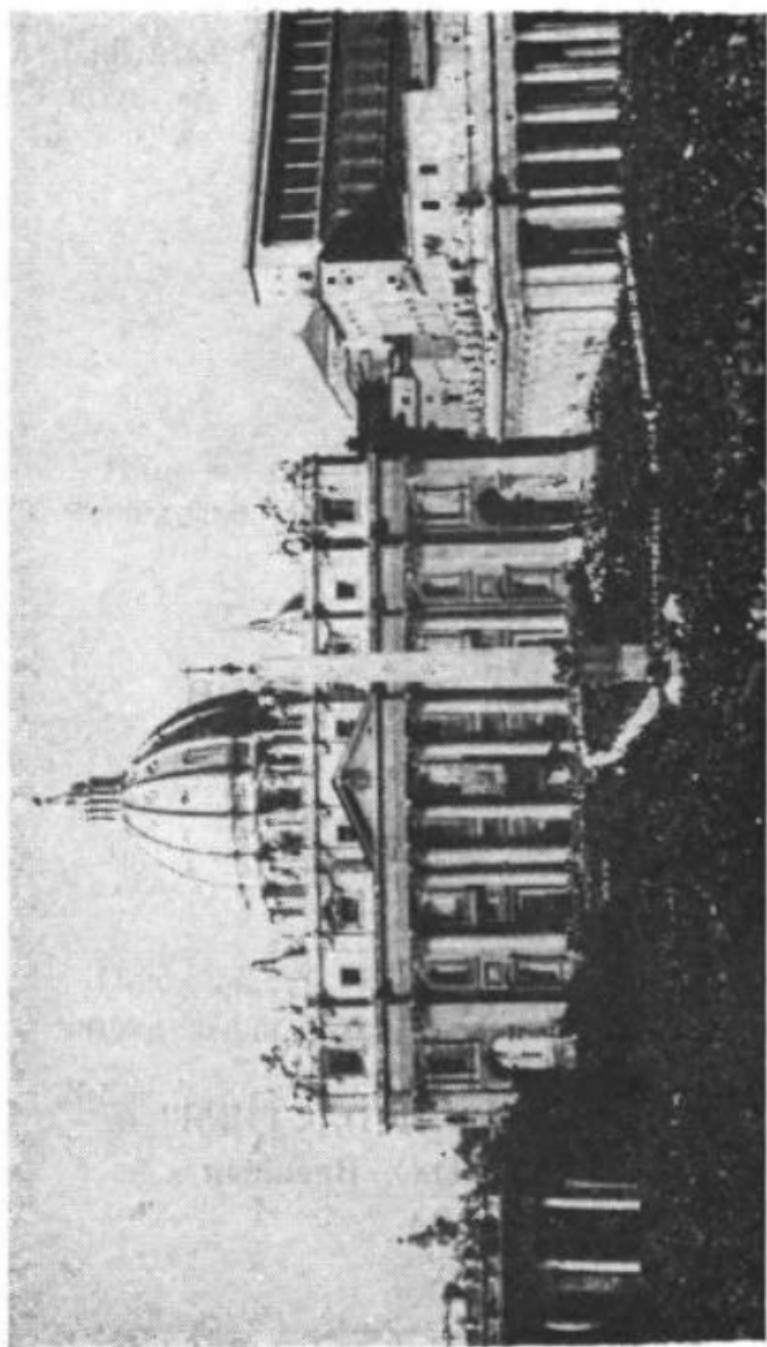

Рік II.

Ч. 3.

Березень 1951

Святійший Отець Пій XII проголошує 1.XI.1950 р. догму, що Мати Божа з тілом і душою узята до неба. Площа св. Петра, де це проголошення відбулося, заповнена вщерть вірними й паломниками цілого світу.

Вступ

Перед останньою світовою війною, під час нїї й після неї голова св. католицької Церкви — Папа Римський і вся вища церковна єпархія були виставлені на грубі напади, очорнювання й понижування. Прилюдні промови навіть високопоставлених і відповідальних людей, шпальти часописів і летючок були переповнені брехнею і брудом, що ним кидано на Святу Столицю, щоб підорвати повагу св. Церкви та її представників за їхні мнимі політичні махінації, змови і злочини виконані на бідних і свободолюбних народах світу. Всяких можливих “злочинів” допускалась Церква, головно ж Ватикан, при по-мочі фашистів, нацистів і разом із ними. Та цікаве тут те, що вороги Церкви завжди вміють свої брехні одягнути за найновішою модою й так подавати їх непоінформованим масам. Коли фашизм був у моді, тоді напади на Церкву були окрилені модною фразою: “Папа й комуністи — це однакова banda!” Фактично, так говорили фашисти й нацисти, коли Свята Столиця відсуджувала їхню політику ненависті й воєнного загарбництва. Знову ж після війни, коли комунізм більше ввійшов у моду, тоді ті напади на Церкву та на її Голову дістали вже червону закра-

ску і сьогодні вони звучать так: “Папа й фашисти — це однакова банда!” Для фашистів і нацистів Папа був комуністом, бо виступав проти фашизму й атеїстичного нацизму, а для комуністів Папа є фашистом, Ватикан є осередком світового фашизму й ворогом усіх миролюбних народів, бо відсуджує безбожність, переслідування Церкви, криваву тиранію та насильство й загарбництво, що їх безперестанно допускаються комуністи. Для одних і для других католицька Церква й Папа — це найбільші вороги; а що ще важніше, це твердження комуністичних агітаторів по всьому світі, що “Папа й Ватикан підюджував і завжди підюжує до війни.” Всі ці твердження прийняв за свої й ними проти кат. Церкви воює й московський большевицький, червоний патріярх Алексій.

Саме теперішнього Святого Отця Пія XII та його попередника, св. пам. Пія XI торкаються всі ті підозріння, клевети та напасти комуністів і тому в цій книжечці обмежимось тільки до тих двох папів і постараємося подати хоч короткий, далеко не вичерпаний нарис їхньої діяльності за час війни.

У весь католицький світ у цьому місяці березні святкуватиме 12-ті роковини коронації “Ангельського Пастиря,” теперішнього Папи Рим-

ського, Святішого Отця Пія XII. Ця мала книжечка хай буде скромним проявом відданості й пошани нашого народу Святішому Отцеві серед напастей безбожного комунізму на найвищого Голову св. католицької Церкви.

Папа Пій XI і фашизм

Церква Христова є вселенська. Вона обіймає усі народи. І за ввесь час Христової Церкви були Папи з ріжних народностей.

Збір Кардиналів, — Колегія, — яким, згідно з церковним правом, прислуговує право вибору Папи, вибирають на Папу того, кого більшість із них уважає за найгіднішого, зваживши всі обставини та актуальну ситуацію Католицькії Церкви.

Від декількох соток років на папський престіл обирають єпархів переважно італійського походження, бо береться тут під увагу й добро Церкви.

Папа Пій XI також був італійцем, до того ще й добрым патріотом своєї батьківщини. Саме за часів його владіння зродився в Італії фашизм, заснований італійським політиком Беніто Мусоліні, а кілька років пізніше в Німеччині повстал радикальний і безрелігійний фашизм, що під проводом Адольфа Гітлера прибрав

назву “національного соціалізму,” або коротко “нацизму.” У тому самому часі на Сході Європи, в колишній Росії, могутнів комунізм заснований і заведений ще 1917 р. Леніном і Сталіном. Так за часів Пія XI старалися світ захопити чорний (італійський) і брунатний (німецький) фашизм та червоний комунізм.

Італійський диктатор Мусоліні та його фашизм спочатку ставився досить добре до релігії і Церкви, бо мусів числитися зо всесвітною повагою Святої Столиці, як також із майже 100 відсотково католицьким населенням Італії. Зачіпати Церкву було небезпечно для самого існування та поширення ідеольгії фашизму. І доки фашизм не зачіпав Церкви, доки не топтав Божих і природних людських прав та свобод, а працював тільки над зєдиненням і соціальним та культурним піднесенням війною здеморалізованого італійського народу, — чим захоронив Італію перед безбожним комунізмом та братовбивчою громадянською війною, — так довго Папа не мав і не міг мати нічого проти нового устрою. Тому то й могло дійти до історичної угоди 1929 р. між Ватиканом і Італією.

Але якщо Мусоліні та його фашизм почали посягати на віру італійського народу, коли фашизмові почали нарости пазурі хижака, що от-от

готов кинутись на сусідні народи, здусити їхнє самостійне життя та пити їхню кров, тоді папа Пій XI, хоч сам італієць, уже не міг мовчати, але як Голова Церкви Христової та батько всіх народів, мужньо виступив проти грішної політики фашизму та в оброні загрожених народів і подіноких душ.

Ось, 1929 р. фашизм почав сягати на душу італійської молоді й собі присвоювати виключне право виховувати молодь, а виховувати їх у шовінізмі, нетерпимості й ненависті до інших, у мілітаристичному й за-гарбницькому дусі, заперечуючи право Церкви й батьків до виховання молоді. Тоді Папа різко виступив проти фашизму в гострій енцикліці про християнське виховання молоді в церкві, школі й родині. У відповідь на це вихованки фашизму прилюдно й серед кпин та реву палили портрети Пія XI і цілі стоси папської півурядової газети “Осерваторе Романо.” — Року ж 1937 папа Пій XI відважився прилюдно осудити гітлерівський нацизм в енцикліці “Міт бреннендер Зорге” за його боротьбу проти Церкви так католицької, як і протестантської та за насильне і криваве здушення найприродніших прав людини. У відповідь на це нацисти в Німеччині вивласнили 12 кат. друкарень, що друкували

згадану енцикліку, сконфіскували й іншу енцикліку Пія XI видану проти комунізму та енцикліку про вервицю, й усі книгарні та кіоски на газети завалили брошурками й летючками з найплюгавішими очерненнями на особу Святішого Отця; а італійські фашисти в Римі знову палили портрети Папи та його часопис “Осерваторе Романо.” — Коли ж у травні 1938 року Гітлер приїхав на відвідини до Мусолінія до Риму, тоді Папа на знак протесту виїхав із Риму до Кастель Гандольфо, а в Римі приказав закрити ватиканські музеї й гостро запротестував проти вивішення гітлерівського прапору з ломаним хрестом недалеко базиліки св. Петра. Преса тоді писала, що цей мужній протест Папи зробив велике враження на Мусолінія. Всі ці протипапські вибрики фашистів і нацистів з болем серця згадав Папа Пій XI у своїй різдвяній промові 1938 р., коли казав, що “недавно в тім самім Римі приготовляли апoteозу хреста ворожого хрестові Христовому, думаючи про нарушення конкордату і про інші речі. Тоді мали Ми надію, що матимуть якусь пошану хоча б тільки для нашого сивого волосу, однак вони захотіли піти ще даліше...”

Надмірний, нетерпимий і безрелігійний націоналізм чи фашизм, осудив Пій XI і в одній своїй промові до

французьких паломників 1938 р., коли говорив, що зле зрозумілій націоналізм тривожить сьогодні ввесь світ. “Цей надмірний націоналізм перешкаджає людям дбати за своє спасіння, творить мур між народами і противиться не тільки Божим законам, але і словам “Вірую,” що їх співають у всіх церквах світу. Суперечність між надмірним націоналізмом і католицьким світоглядом — ясна. Дух того націоналізму противиться духові “Вірую” й католицькій вірі.”

Думаємо, що ці декілька фактів і уривки промов хіба дають ясну відповідь на обвинення, що Папа Пій XI був фашистом.

Між двома світовими війнами

Коли 1922 р. Папа Пій XI вступив на трон св. Петра, тоді ще підносились до неба дими згарищ Європи, й горіли ще рані народів скривавлених першою світовою війною. Моральне спустошення в душах, заломання віри міліонів людей, румовища розвалених міст і сіл, храмів Божих і святынь культури, тисячі калік, вдів і сиріт, голод, безробіття, поширення гасел безбожного й усе руйнуючого комунізму, моральний, економічний і політичний хаос, відпади від Церкви й віри, розбиття подруж — ось, апо-

кав до Бога: “Боже, розбий народи, що хочуть війни!” Був це нечуваний голос болю найвищого Батька християнського світу, голос, що потряс усіми народами й ворушив сумління політиків і державників.

Коли ж у 1938 році щораз більше занепадала сила парляментів і топтано волю народів, а вся влада у державах опинялась у руках однієї людини в державі, в руках диктаторів і тоталітарних устроїв, тоді Папа Пій XI відважно виступив проти ідеольської диктатури й тоталітаризму. “Горе нам, — казав він у своїй промові до 2000 пар новоженців, — горе нам, коли долю людства складаємо виключно в людські руки. Бачимо, що люди потраплять усе знищити, посувуючись аж до взаємного винищування себе. Війна, про яку одержуємо вісті зо Сходу й Заходу, це ніщо інше, як доказ, що люди намагаються як найжорстокішим способом убити як найбільше людей. Горе було б нам, коли б наша доля була тільки в руках людей. Боліємо над усіми нещастями, що заволоділи тепер світом, але найбільше над тими, що їх приносить війна. Боліємо, але водночас й маємо велику надію на майбутність, бо вона не в людських, а в Божих руках.”

Дня 29 вересня 1938 року, коли в Мюнхені представники чотирьох могутніх тоді держав Німеччини, Ан-

глії, Франції й Італії радились і мали рішити: мир чи війна, Святий Отець Пій XI старечим голосом промовив у ватиканському радіо до всіх народів світу, взиваючи їх до гарячої молитви за збереження миру. “Коли грозить нам тепер війна, — казав Святіший Отець, — то звернімся до неозброєної та непереможної сили молитви. Нехай Бог, що від Нього залежить майбутність світу, піддергить відповідальних провідників народів у тому переконанні, що чесні переговори можна вести мирним шляхом і закінчити їх тривалою згодою. Нехай Всемогучий збудить у всіх серцях почування й бажання пожаданого миру, що скріплять мир і запевнять його на основі закону і Євангелії.” Як перший відruk на промову Святішого Отця, в усіх церквах Риму відбулись богослуження за вдержання миру в світі. Всі церкви були переволнені вірними, а сам Папа цілі години молився перед Найсв. Тайнами в своїй каплиці.

В навечеря Різдва Христового 1938 в промові до кардиналів Святіший Отець знову і знову вертався до питання миру між народами й казав: “Благаймо Добротливого Бога, щоб у ласці Своїй зволив освятити уми, а серця надхнути правою та справедливістю, що є найтривалішою підставою добробуту одиниць і народів.

Для добра і спокою народів ми вже раз жертвували наше життя; сьогодні жертвуюмо його вдруге за мир, за мир душ і совістей.”

Та не діждався він того миру. Боже Провидіння інакше зарядило, бо світ не слухав Бога, не слухав ані Божого заступника на землі. Мала прийти ще грізніша війна, й мала наробити ще більше спустошення, ніж перша. Та Бог заразом приготував Собі нового Свого заступника на землі, нового невстрашимого борця проти насильства й нового неструдженого апостола миру.

Пій XII і фашизм

Новий Папа Пій XII, що живе та править Церквою Христовою й сьогодні, є також сином італійського народу й відданим патріотом своєї батьківщини — Італії. Але, перш за все й над усе, є він Головою соборної всесвітньої Церкви Христової й тим самим спільним Батьком усіх народів. На трон св. Петра засів він 1939 року, саме тоді, коли фашизм доходив до вершка в усій майже Европі і став головною політичною ідеольоґією, аж ідолом-божищем тисячів своїх поклонників, божищем, що мало запевнити мир і щастя та найвищий добробут усім народам світу на

тисячу років. Як ставився новий Папа до фашизму?

Вичерпну відповідь на це питання дає нам не тільки прилюдне поведіння, говорення й діяння Папи Пія XII за часів найбільших триумфів фашизму, але й недавно оприлюднений щоденник колишнього міністра закордонних справ фашистської Італії, графа Чяно.

Молодий ентузіяст фашизму і зять диктатора Мусолінія, граф Чяно, подає нам цілу низку фактів, що освітлюють безперервну боротьбу між Ватиканом і фашизмом. Папу Пія XII знов він особисто ще давніше, як кардинала Пачеллі й пише, що він був тоді, як звичайна людина між людьми. Як же побачив Папу в день його коронації, то в щоденнику зазначив, що "Папа виглядав, мов справді діткнений подихом Божим, що його удуховнює й підносить." Сам він із дуже глибокою пошаною ставився до особи нового Папи й може тому так болюче відчуває кожний акт ненависті Мусолінія проти Папи й завжди це зазначує в своєму щоденнику. Так, напр., зазначує, що два дні після вибору Папи Пія XII Мусоліні сказав, що він свище на Папу й на всіх кардиналів. Було це в березні 1939 р., а в липні того ж року Мусоліні приказав Чянові дати ультимат Апостольському Нуунцієві в справі

ватиканського щоденника “Осерваторе Романо,” бо, мовляв, той часопис став офіційним органом антифашизму й робить пропаганду проти Оси Рим-Берлін-Токіо. Коли ж у травні 1940 р. Святіший Отець післав телеграми володарям Люксембургу, Бельгії та Голяндії, виявлюючи своє співчуття з приводу знищення самостійності тих країн німцями, що напали на ті держави, Мусоліні так розлютився, що от-от був рішений напасти на Ватикан і його знищити та погрожував Папі, що його знищить разом із монархією. Після того виступу Мусолінія амбасадор Італії при Святій Столиці, Альфієрі, мав розмову зо Святішим Отцем. По розмові сказав він, що Папу знайшов неподатним й незламним, що не уступить від засад християнства перед ніяким нападом фашизму. Тоді то сказав Папа, що він не зробить нічого проти совісти, хоча б Мусоліні мав його увязнити та післати до концентраційного табору. Ця відвага налякала Мусолінія, а Чяно пише про неї з великою похвалою. Та фашистська Італія й нацистська Німеччина далі провадили свою насильницьку політику, топчучи всякі Божі й людські права, а Ватикан не міг мовчати і спокійно дивитись на те беззаконня. “Осерваторе Романо” далі сміло писав проти такої політи-

ки, а на вулицях Риму фашисти знову і знову палили цілі стоси тієї газети. В тому часі Мусоліні щораз частіше висловлювався проти релігії і проти Папства, а часописам заборонив писати про Різдво І. Христа. На Різдво 1941 р. Святіший Отець сказав у радіо промову, взываючи народи Європи до миру та порозуміння, але Мусолінія це ще більше розлютило. Як із приводу мирових статей “Осерваторе Романо,” так і з приводу постійних накликувань Папи до миру сфанатизовані маси фашистів на вулицях Риму викрикували: “Смерть Папі і священикам, бо не хотуть війни!” Але, пізніше, коли вже було ясне, що Італія і Німеччина війну програють, тоді ті самі фанатики по мурах домів у Римі писали: “Смерть Папі, бо не хоче миру!”

Року 1942 Мусоліні більше разів, навіть у прилюдних промовах, гостро виступав проти мирової політики Ватикану, а секретар партії Відусоні в одному місті навіть сказав, що фашисти мусять знищити Ватикан. Між народом настало велике роздвоєння й обурення, майже бійка. Мусоліні видав пресі приказ відкликувати і злагіднювати всякі вислови проти Папи, Ватикану й Церкви. А ватиканський часопис далі точно нотував усі виступи фашистів проти Церкви й далі пятнував воєнну полі-

тику Мусолінія та Гітлера. Мусоліні в червні 1942 р. видав уже й наказ заарештувати редактора газети "Осерваторе Романо," тільки Чянові вдалось перемовити свого тестя, щоб того не робив, бо з того буде ще більший скандал, а це фашистському режимові вийде тільки на шкоду.

Коли ж війна вже наростила багато шкоди по всій Европі, коли цілі народи опинились у неволі, а за тим прийшла й уся нужда, голод, брак одягі, брак помешкань ітд. й коли Папа знову, як його попередник, зачав організувати рятункову акцію й посиляти харчі, одіж та ліки для полонених, для ранених, для голодуючих та інших жертв війни, тоді італійські й німецькі фашисти зачали нападати на Папу, що він своїми грошима й допомогою підтримує ворогів фашизму й тим самим підтримує війну. Тоді Папа в червні 1943 року в промові до 25,000 робітників сказав: "Хто не знає, хто не бачить і хто не може справдити, що ніхто більше ніж ми не завзвивав і не кликав: мир, мир, мир, та що ніхто більше ніж ми не старався злагіднювати жаху війни? Гроші, що їх нам дає любов вірних, не є призначенні, ані давані на скріплення війни, але на осушування сліз сиротам і вдовам, на потіху для родин, що тримтають над долею своїх найдорожчих і невідомих, на підмогу

для хворих, голодних і бідних... Ми вповні свідомі брехні, що її вороги Бога злобно поширюють, щоб підбурити робітників і народ, і щоб їхню біду використати проти віри й Церкви, в яких все таки є єдина потіха і єдина надія, на яку спирається кожна людина в болю й нещасті... Ті люди, нажаль, більший інтерес мають у тому, щоб перекручувати добре наміри Церкви, ніж щоб дбати за добро народу... Церква не боїться світла правди ані в минулому, ані в сьогоднішній добі, ані в майбутньому... Скажіть тим, що очорнюють Церкву, що правда раз засяє так, як сяє сьогодні у ваших серцях, засяє явними і правдивими фактами, як також, що нашою поведінкою будуть застиджені всі, що брехливими наклепами хочуть звалити на папство всю відповідальність за пролиту кров.” Скільки працювало папство саме для захорони світу від проливу крові, головно скільки зробив у тій цілі Пій XII, це ще побачимо, але тут видно, як фашизм італійський чи німецький ставився до Папи, як злобно й по диявольськи викривлював навіть найкращі наміри та найбільш гуманні акції Святішого Отця, щоб тільки відвернути очі світу від своїх злочинів і підбурити вірних проти Голови св. Церкви.

Року ж 1945, в місяці березні, Па-

па ще раз гостро виступив проти фашистського надмірного націоналізму, коли говорив: “Тим, що дали себе звести апостолами насильства... не остає вже інша дорога захорони, як остаточно відвернутись від ідолопоклонства абсолютноного націоналізму, гордости, раси, крові й жадоби панувати над іншими народами.” Того ж року Папа Пій XII ще раз вернувся у своїй промові до питання фашистського тоталізму й сказав: “Сила тотальної держави? Яка страшна і кривава іронія! Цілий земний гльоб, що червоніє від пролитої кропи в тих страшних роках, аж кричить про тиранство такої держави... Тоталізм держави не дастесь погодити з правдивою і здорововою демократією. Він, мов той небезпечний бакциль, затроює спільноту народів і робить їх нездібними заручити безпеку поодиноких народів.”

Все це дає ясну відповідь на закид комуністів, що, мовляв, Папа й Ватикан співпрацював із фашистами. Сильні були слова відсудження фашизму й нацизму, що їх висловив Пій XI, але ще сильнішими та пекучішими є слова Святішого Отця Пія XII. Хто ж може сумніватися в правдивість і ширість тих слів великих Папів нашого століття? Або хто з провідних людей відважився в тих часах сказати яке гостре слово про-

ти фашизму й тоталізму, коли Мусоліні та Гітлер прямо трясли цілим світом? Мовчали всі, бо боялися. Не боявся тільки Папа. Не боявся, бо зінав, що за ним є Бог, за ним є правда, за ним є віра й відданість міліонів католиків. А вже чи не найвимовнішу відповідь на закид комуністів подав міжнародний суд у Нірнберзі, на якому з документів і з зізнань свідків виявилось, що нацисти вже 1943 р. мали виготовлений плян на замордування Папи Пія XII. Неваже за те, що Папа був їхнім спільником? А ссь, 16-го лютого 1950 р. перед денацифікаційним судом у Мінхені станув, як свідок, останній амбасадор нацистської Німеччини в Італії — Рудольф Ран і він зінав, що 1943 року, коли Італія перейшла на сторону аліянтів, Гітлер видав наказ, щоб німецькі бомбардувальники напали на Ватикан і негайно зрівняли його з землею. Коли Р. Ран довідався про той наказ, зараз же відлетів із Риму до Гітлера й довго мусів його просити й переконувати, щоб той наказ він відкликав, бо знищення Ватикану німецьким летунством ще більше пошкодить і так уже ослабленій Німеччині. В зимі 1944 р. Гітлер вдруге видав наказ збомбардувати і знищити Ватикан, але й цим разом Ранові пощастило стримати Гітлера від виконання того пекельного пляну. Все

це потверджене також документами міжнародного суду в Нірнберзі.

Серед диму, вогню і крові

Постава Святішого Отця Пія XII до фашизму й нацизму, як ми бачили вище, була ясна й недвозначна. Яке ж було його відношення до війни?

Папа Пій XII засів на троні св. Петра в березні 1939 р., коли світовий мир був найбільше загрожений, коли зигзаки блискавок щораз частіше і кривавіше прорізували захмарене небо над Европою. Загарбницька політика фашизму й нацизму вже зробила п'єрші свої хижацькі кроки. Італія криваво здусила самостійність Абісинії, Німеччина вже загарбала була Австрію, а обі держави разом обкроїли пяти-національну державу Чехословаччини. День після коронації Папи Пія XII (вона відбулась 12 березня 1939) вже кровлю спливала наша Карпатська Україна, під твердим чоботом нацистів розсищувалась уся Чехословаччина, а скоро за тим мадярський фашизм відрізвував клаптик за клаптиком із тіла Румунії. Гармати вже заговорили, європейський котел заклекотів. Гроza нової світової війни в повному своєму жаху повисла низько над головами майже всіх народів світу. Чи існувала ще можливість урятува-

ти світ від нової і ще кривавішої масакри, ніж та, що скінчилася 20 років тому?

І ось, серед того напруження з найвищого вершка культурного і християнського світу залунав голос найвищого Архиєрея, “Ангельського Пастиря” — Папи Пія XII, голос благання за мир, голос батьківського заклику до порозуміння, до опамятання, до збереження миру між народами. Над Ватиканом замаяв герб нового Папи: голуб миру з оливкою в дзьобі, а навколо нього гасло: “Опус юстіціе пакс” (Мир — це діло справедливості).

Ось, кілька годин після свого вибору на папський трон, Пій XII у промові через радіо звертається до всіх народів світу з закликом до миру: “В часі, коли найглибше зворушення опановує нашу душу в обличі величезної відповіданості, до якої Боже Пророк відкрив нам в незображеніх своїх задумах зволило нас покликати, відчуваємо потребу... візвати всіх до миру, що його наш попередник з такою витривалістю дораджував людям, що за нього благав такими гарячими мольбами та що за нього й життя своє жертвував. Взиваємо всіх до миру совістей спокійних у любові Бога, до миру, що панує між народами, до миру, що його осягаємо взаємною братньою допомогою, при-

язною співпрацею й сердечним порозумінням в імя вищих інтересів великої людської родини під оком і опікою Божого Прovidіння. В сучасних трудних годинах, у хвилині, коли так багато перешкод утруднюєсяся сягнути мир, що є найглибшим прагненням усіх сердець, засилаємо до Бога особливіші молитви за тих, на яких спочиває найвища честь і найтяжчий обов'язок вести народи шляхами добробуту й поступу. Ось, наше перше батьківське бажання. Маємо перед собою візію безмірного зла, що ніщить світ, та з допомогою для світу Бог післав нас, неозброєних, але віруючих. Разом із св. Петром повторяємо: "Зрозумійте нас!"

До справи миру вverteться Папа Пій XII і в своїй проповіді на Великдень 1939 р. "Сьогодні уми зворушенні й занепокоєні, мов би мало нас чекати гірше завтра. В дійності не може бути спокою й ладу, які творять мир, якщо занадто часто навіть сині тієї самої землі ведуть боротьбу в імя партій та інтересів, і коли, на жаль, брак праці та брак вистарчальних умовин життя роблять людей податливими на доктрини революційних організацій. Не може бути миру, коли між народами нема взаємного порозуміння, тієї конечної умовини спрямування народів на світлі шляхи цивілізації й поступу,

й коли договори, так торжественно санкціоновані та гарантовані — втратили певність і вартість, що є кснечною підставою взаємного довіря, без якого моральне й матеріальне роззброєння стається все більш і більш неможливим. Цьому лихові зарадити може тільки Христос. Мир і справедливість обєднуються тільки в Ньому. Мир — це овоч справедливости. Як не можна осягнути миру без порядку, так не можна мати порядку без справедливости. Справедливість вимагає послуху легальним властям, але вимагає також, щоб права видавано для загального добра всіх і щоб їх додержувано; справедливість вимагає, щоб шановано людську свободу й людську гідність, та щоб слушно були розділені багатства.”

Між тим, Папа своїми листами безпосередньо й через своїх Нунціїв посередньо просив усіх найвищих представників Італії, Німеччини, Франції, Англії, Польщі та інших держав, щоб опамятались, щоб не втягнули світ у нову криваву війну та щоб старались усіми можливими способами мирно полагодити спори між собою. Про ці свої заходи виразно згадав Папа в своїй промові до кардиналів у день своїх імянин 1939 року і виразно підкреслив, що значнає мати трохи надії на збереження

миру, бо від державних мужів великих європейських народів одержав запевнення доброї волі та бажання вдергати мир, що його так прагнуть народи.

Однак, заяви доброї волі не в усіх були щирі. Німці ніяк не хотіли зректися своїх апетитів на поневолення всієї Європи, щоб усі народи зробити рабами німецької “надлюдини.” Вісті про спішне приготування Німеччини до війни — доходили до Ватикану з усіх сторін. Напруження росло з дня на день і тому шість днів перед початком другої світової війни, дня 24 серпня 1939 р. Папа знову через радіо звернувся з закликом до провідників народів та до цілого світу: “Почуйте голос Христа в нашому слові... Сьогодні, коли напруження дійшло до найвищого ступеня, — ми по батьківськи, але тим сильніше перестерігаємо провідників народів і всіх людей... Небезпека грізна, але все ще є час... Імперії, що не опираються на справедливості, не можуть числити на Боже благословення... Сильні хай послухають нас, щоб через свою несправедливість не стались слабими!”

Та Гітлер був перший, що не послухав Папи. Він 31 серпня напав на Польщу й тим зачалась друга світова війна, що швидко охопила всю Європу. Гітлер вимагав від Мусолі-

нія, щоб і Італія зараз приступила до війни. Мусоліні вагався, як пише Чяно; й ось, Папа посилає свого спеціального післанця до Мусолінія з листом, у якому благає його не приступати до війни, а втримати строгу нейтральність. Мусоліні дав перемовитись на часок, бо не був іще готовий до війни, озброєння італійського війська було смішне, як пише граф Чяно, а бойового духа в армії не було взагалі. Але в середущій і західній Європі криваве колесо війни вже розчавлювало тисячі людських існувань. Папа далі працював через своїх Нунціїв у справі миру. На Великдень 1940 р. він знову візвав народи до порозуміння, гостро відсудив убивання цивільних людей бомбами з літаків та одностороннє ламання міжнародніх договорів. “Якщо народи не вернуться назад до Христової науки любови, то загинуть” — закінчив Папа.

В квітні 1940 р. Папа знову звернувся особистим листом до Мусолінія, просячи його, щоб остав і надалі осторсні війни. Це прохання Папи, як пише міністер Чяно, Мусоліні прийняв із кпинами. Коли ж Папа в червні того самого року хотів особисто почати переговори за мир, тоді Мусоліні рішуче поставився проти того. Він хотів війни. Тому Папа, в жовтні того самого року, сказав ду-

же гострі слова на адресу найзників: “Бог є суддею народів, — казав він. Бог буде судити теперішню війну і правителів воюючих народів. Бог ви-вишує й понижає народи залежно від їхньої правости, або гріхів. Бог дає, але й відбирає імперії. Він їх поши-рює, або загребує під купами ру-мо-вищ чи під піском пустині. І тепер Бог за кару зіслав допуст страшної війни на людство. Людям не остає ні-що інше, як тільки каятись і благати Всевишнього за помилування.” Ніхто не відважувався тоді так говорити до Гітлера чи Муссолінія, й то при-людно, перед цілим світом.

В жовтні 1940 р. Папа організував похід молитви всього християнсько-го світу, похід молитви за мир, але за мир не за всяку ціну, що тільки запевнив би загарбникам їхню ко-ристь. Це виразно підкреслив Папа в радієвій промові на Великден 1941 року, коли говорив: “Молимось за скорий мир. Молимось за мир для всіх, не за такий мир, що означав би поневолення і знищення народів, але за мир, що збереже честь усім наро-дам.” Що могло бути краще, як та-кий мир? А однак Гітлер і Мусоліні вже нічого не хотіли, тільки війни. В них погасла віра, отупіла совість, а засліплення і кровожадність узяли верх.

Та 1942 р. вже й Німці та Італійці

зачали звертатись до Папи Пія XII з проханням заступитись за ними в Англо-Американців. Восени того року Німці просили Папу виєднати в аліянтів, щоб перестали бомбардувати відкриті міста Німеччини, а Мусоліні благав Папу захоронити Рим перед бомбардуванням. Того року на Різдво Папа в своїй промові запропонував пять точок, як основу миру: 1) Людській особі привернути її гідність, 2) відкинути кожну форму матеріалізму, 3) праці дати місце призначене їй Богом, 4) відновити правний порядок, 5) державі привернути її призначення, щоб вона служила спільноті, а не партії чи подіноким вибранцям. Точки — повні знесlosti, а все ж Мусоліні виклив Папу за ту його промову.

З початком 1943 р. Папа звернувся знову з закликом до всіх вірних цілого світу, щоб організували хрестонесний похід молитви за мир, “щоб тихомирна зброя любови, молитви і братерства зайняла місце вбивчої зброї війни.” Восени, того ж року, Папа ще раз звернувся до провідників воюючих сторін і кликав: “Горе тим, що в цій важливій хвилині не усвідомлюють собі своєї відповідальнosti за долю народів, що далі поширяють ненависть і війну між людьми, що будують свою силу на несправедливості, що гноблять і му-

чать безборонних. Знайте, що гнів Божий упаде на них із усією своєю грозою.” Не диво, отже, що того року навіть Совети хвалили Папу за його вороже ставлення до наїзників і Московське радіо казало, що “ані Папа Пій не помагає німцям у війні проти СССР.”

Так ішла праця Пія XII за мир аж до кінця війни. Папа сім разів особисто звертався до найвищих представників воюючих держав і благав їх перестати зо страшною війною, але вони були глухі на голос Христового Намісника. Мов би у відповідь на всі ці проосьби Папи, Німці, як ми вже бачили, два рази хотіли Ватикан зрівняти з землею, раз хотіли замордувати самого Папу, італійські ж фашисти два рази рішались збройно напасті на Ватикан, раз і бомби кинули на територію Ватикану, а аліянти кинули бомби на папську резиденцію в Кастель Гандольфо за Римом, де сковалось перед бомбардуванням понад 2000 жінок і дітей, та де не було ні одного німецького вояка, а раз бомбардували саме місто Рим, вбиваючи 18,000 людей, самого мирного населення.

Та війна вже доходила до кінця й кожному було ясне, що гордість і засліпленність спричинників війни важкою Божою карою невідклично валиться на їхні голови та на їхні на-

роди. А все ж Папа, як Намісник Христа, Бога милосердя і прощення, не кличе на них пімсту, а звертається до переможців із просьбою, щоб мир не лучили з пімстою. Сам же намагається злагіднювати рани й муки тих, що потерпіли від війни. Тому організує інформаційне бюро для навязання звязку між полоненими по ріжних країнах та їхніми родинами дома й організує рятунксву акцію на поміч голодним, раненим, беззахисним і інтернованим. Ця величня акція любови й милосердя знайшла відгомін в обох воюючих сторін і по обох сторонах фронту розділювано поміч Папи, якого представники сотками вагонів розвозжували харчі, одяг і ліки для нещасних жертв війни. Тільки Совети не допустили ніякої помочі Святої Столиці на терени, що їх вони мали в своїй займанщині.

**
*

Ось, короткий погляд на “політичну,” “воєнну” й “злочинну” діяльність останніх двох великих Папів.

Якщо Папа “політикував,” то його політика була політикою Христа: просити, переконувати, перестерігати й напоминати, була це політика берегти закон Божий і права та гідність кожної людини та кожного народу. Коли б провідники народів були завчасу послухали голосу Хри-

стового Намісника, то інакше виглядав би світ сьогодні й не мусіли б ми дрожати перед новою світовою війною.

Якщо Папа “воював,” то проти війни, воював мировою акцією, тиху молитву наставив проти дул гармат і кулеметів, проти бомбовиків і танків.

А “воєнні злочини” Папи — це просьба прощати, а не мститись, це рятуунок для тих, що на звалищах своїх домів і варстатів опинились в обличчі смерти з голоду й нужди.

Про Папу Пія XI свого часу писали навіть протестанти й Жиди, що він є найбільшою постаттю нашого століття, апостолом миру й обнови світу. Після його смерти паризький кардинал Вердіє написав таке: “Церква йде назустріч такій бурхливій добі, що наслідник Пія XI буде мусіти бути героєм, або святим.” Пій XII показав себе і героєм і святцем. Його геройська відвага викликувала подив і страх навіть у найбільших його ворогів, а його праведність святця потягає до Христа та до Його Церкви тисячі заблуканих синів цього світу.

Справді “Ангельський Пастир,” великий син нового Ізраїля, “в немже льсти ність.”

З ЛИСТІВ НАШИХ ЧИТАЧІВ

Enclosed please find money order for \$3.00 to cover charge of pamphlets you have been sending me during 1950 and which I hope you will continue to send during 1951. I find this small book of great interest and enjoy reading same.

Mrs. Theodore Fecych
Elmira Heights, N. Y.

Прошу ласкаво дарувати, що я дещо за-
недбався з заплатою за такі цінні і неза-
ступлені книжечки. Ваші книжечки для
життя чоловіка мають вагу ліхтарів, які
освічують нічною порою нерівну дорогу
для прохожого. Нехай Бог дає сили до
дальншої праці!

Микола Кузьмич
Нешвіл, Тенн.

ДОБРОДІЇ ВИДАВНИЦТВА “Слово Доброго Пастиря”

На видання наших книжечок зложили
свої жертви слідуючі Добродії:

1. Неля Мороз, Вайтстоун, Л. Ай. \$8.00
2. Степан Зачко, Говбокен, Н. Дж. 8.00
3. Петро Юрк , Ферфілд, Н. Даک. 6.50
4. Катер. Гречаник, Ню Гевен, Конн. 5.00
5. А. Сміт, Елизабет, Н. Дж. 5.00

Нашим Добродіям складаємо щиру по-
дяку за їх жертви. Хто буде наступний?

НОВИЙ КЛИЧ! Нехай кожен наш перед-
платник приєднає нам із поміж своїх прия-
телів і знайомих одного нового передплат-
ника! Це єдина і найпевніша запорука роз-
витку нашого видавництва і книжечок “Сло-
во Доброго Пастиря”! Передплата на 1951
рік \$1.50.

ЧИ Є КРАЩИЙ КАЛЕНДАР, як “Доброго
Пастиря” на 1951 р., у якому маєте стіль-
ки цікавих статей, оповідань, поезій і гу-
моресок? А ціна йому лише \$1.00! Замов-
ляйте в нашому видавництві.

Ціна 15 ц.

ЦІННИЙ НАБУТОК! У гарному мистецькому переплеті, з золоченим написом, цілий річник за 1950 р. наших книжечок, із яких зачерпнете цікаві й конечні відомості з релігії, з історії нашої Церкви, з історії наших взаємин із Заходом! Ціна річника \$3.00. Замовляйте у нас.

* * *

Досі появiliсь ось такi книжечки:

Рік 1950:

М. Островерха: Святий Рік 1950

о. В. Гавліч ЧСВВ: Церква—мій скарб

о. В. Ваврик ЧСВВ: Комунізм і релігія

д-р Гр. Лужницький:

Забороло Христової Правди

о. Т. Е. ЧСВВ: Цариця вервиці

о. І. Назарко ЧСВВ: За душу молоді

о. М. Войнар ЧСВВ:

Василіяни в українському народі

о. В. Ковалик ЧСВВ: Защо мене бੇш?

о. С. Сабол ЧСВВ: Чи Бог дбає за нас?

о. І. Назарко ЧСВВ: Посів крові

М. Островерха: Пастир миру і любови

Рік 1951:

о. С. Сабол ЧСВВ: Релігія і мужі науки

о. Т. Дурбак ЧСВВ:

Поглянь на світ—побачиш Бога

Замовлення і передплату на “Слово Доброго Пастиря” посытайте на адресу:

“*Good Shepherd*”

Basilian Fathers

Box 231

Glen Cove, L. I., N. Y.

“Слово Доброго Пастиря”

Видавництво О.О. Василіян

в ЗДА

PRINTED
IN U.S.A.